

Davorin Trstenjak.

Doneski k njegovemu životopisu. Spisal dr. Janko Pajk.

I.

Črtice o njegovem življenji in značaji.

Namen nastopnim črticam ni vsestransko in celotno popisavanje Trstenjakovega življenja, ki obseza zajedno dober kos slovenske povestnice. Temu ne zadoščajo niti čas niti nabrani podatki. Glavni podatki doslej so: Trstenjakov svojeročni životopis, katerega je rajnik zložil na mojo prošnjo, potem zaslužni očrt Sketov v »Koledarji družbe sv. Mohorja« leta 1892. in moji dodatki istotam. Podam naj samó postranske životopisne črtice, katere sem narisal nalik slikarju, ki dela studije za večjo celotno podobo. Samó to naj še pristavim, da so moje črtice posnete z živega originala, in to »sine ira et studio«, zapisane brez drugega ozira razven ozira na istino.

Kot pravi orjaki so se vzdigovali iz nedavno minulih desetletij naše národne povestnice na slovenskem Štajerji trije možjé, vsi trije duhovniki: Oroslav Caf, Davorin Trstenjak in Božidar Raić. Zibel vseh treh je tekla na ozemlju med Dravo in Muro; rodú so bili vsi trije kmetskega. Tudi vzgoja je bila vsem trem jednaka: latinski so se šolali v Mariboru, v modroslovnih in bogoslovnih naukih pa v Gradci. Vzrasli so vsi trije v svežem vzdušji in duhu. Graška bogoslovna nekdanj ni bila strižnica, nego vadnica čilih duhov. Rajni Davorin mi je pripovedoval, da je v nji vela slobodna sapa samo-svojega prepričanja in vsestranskega razvoja. Mladi duh je kakor voda; če jo ustaviš, kmalu zaduhne. Saj pa tudi jedina sloboda gódi značaje; v neslobodi se pokvari najprej duh, ker nima hrane, potem srcé, katero medleva, ne da bi bilo krepko in zdravo, naposled ves značaj. Zató krčenje svojega prepričanja dela mlitavce in sebičnike. Dajte doraslim mladeničem, ki so prestopili gimnazijo, slobodo samoobrazbe in prepričanja; učite jih jedro krščanstva: ljubiti Boga in bližnjika, a čuvati se črtenja in sovraštva; učite jih spoznavati resnico, da so sicer »bratje vsi naródi«, a da nam je naš národ najbližji, in vodite jih k spoznavanju, da jedino napredek in izobrazba vodita národe do moči in blaginji, a nazadnjaštvo v siromaštvo in, sužnost! —

Slovenski bogoslovci so bili v Gradci duševni prvaki, dasi proti nemškim v ogromni manjšini. Škof Ravšer, poznejši kardinal, bil je

sicer, kar je Davorin večkrat pravil, očit nasprotnik Slovincem, vendar pa je čislal slovenske bogoslovce zaradi njih bistrournosti in hrepenenja po izobraženosti. In da ne izostane še »tertium comparationis«: tudi v telesnem oziru so si bili naši trije možjé podobni, ker so bili pravi korenjaki, visoke in krepke rasti.

Izmed vseh treh je Oroslav zarano slul za jezikoslovca; on je bil v jezikoznanstvu »očka«, Trstenjak »sinek«, a Božidar »benjamin«. Caf, Trstenjakov učitelj, bil je temeljit in obsežen jezikoslovec; v tem mu je bil podoben Štefan Kociančič v Gorici, samó da je ta naglašal vztočne in azijske, Caf evropske jezike. V Cafovi glavi je vrelo od »korenov« in »stebel« — vse takó tudi v Trstenjakovi. Caf je bil z jezikoslovnim blagom natovorjen, a mož ni znal prodajati blagá; nedostajalo mu je óne modroznanske mirnosti, s katero se nabrano blagó izčinja in prečinja, potem pojmovno razbira in zлага ter pregledno postavlja pred čitatelja. V tem je bil modroslovno izobraženi Frančišek Miklošič naučitelj vseh učenjakov. Tudi Trstenjak je bil napolnjen jezikoslovnega gradiva, a razpolagati ž njim ni znal popolnoma. Isto je ugonobilo Cafa, ki se je vrhu vsega boril še z drugimi nepriilikami. Caf je bil mehka, boječa, tiha, oskromna, a blažena dušica. Kakó živo stoji njegova podoba pred menoj, ko sva se pogovarjala v »beneficijatskem« njegovem stanovanji na Ptuji! Mož je bil v svetovnih stvaréh otrok, v družbinskih ženska, takó skrben in pazen, a samó v znanstvenih neodpustljiv in strog. Ali! — in ta »ali« ga je mučil! — znal in vedel ni v sestav spraviti svojega gradiva. To mu je zmedlo vse delovanje, to ga je upropastilo. Sicer pa ni bil na svojem mestu. Grozni materijalizem njegove okolice ga je zadušil! — Trstenjak je bil učenec Cafov, kakor Božidar Trstenjakov. Cafov znanstveni, sosebnó jezikoslovni vpliv na Davorina kot kapelana v Slivnici blizu Maribora je bil važen, kakor mi je pravil rajnik. Caf je bil v bližnjem Framu blizu Slivnice glava in teló nekakšne kmetske akademije. Nabiral je besede za svoj slovar, »pulil korenike«, zapisaval slovenske besede in réke na ozke lističe, tudi na izpovedne listke, a ves ta drobiž je metal v veliko skrinjo, katera je jemala dober del majhne kapelanijske sobe; zarisaval je zajedno národne napeve, katere je ponavljal piskaje na flavto. Takó je delal tudi Vraz. Časih je imel Oroslav za gostača pri sebi rešetarja, časih bizjaka, časih rezijanca iz daljne Beneške; od teh možakov je pozvedaval besede za svoj »večni« slovar. Sedaj, po petdesetletnem nabiranji Cafovem, vendar vstaja ta slovar iz svojih skrinj, znatno pomnožen. Uboga »slovenska para« — da se takó izrazim z Vodníkom — naš občeslovenski slovar se je

tedaj vender skobacal na noge, počasi sicer, a tem oblastneje in častneje!

Davorin iz prva ni bil jezikoslovec; evropske jezike je poznaval, kolikor se jih je iz početka naučil v Stanko Vrazovi »šoli za silo« v Gradci. Pozneje je bil zavisen od Cafa, naposled od Miklošiča, katerega pa osebno ni maral. Gledé na povestniške studije naš Davorin iz početka še ni bil samostojen; hodil je za Schönlebnom, Muharjem, Kollárjem in Šafaříkom. V poznavanju národne naše povestnice pa in našega, t. j. slovenskega národnega bajeslovja kakor tudi slovstva, bil je Davorin samouk in izviren preiskovalec. V tem oziru si je ustvarjal svojo sistemo. Njegova čutnost za vse, kar je bajeslovnega in povestniškega, bila je nenavadna. Jezikoslovje mu ni bila končna zvrha, nego samó pomoček povestnici. Davorin je nosil pregledno sliko naše slovenske prešlosti v duši; iz te pregledne, samoustvarjene, nekaj po vidnih sledovih sestavljene, nekaj domišljene podobe je posnemal svoje mnogoštevilne članke, kateri so bliskoma nastajali pod njegovim peresom. Slovani prvotni stanovniki Evrope — Slovani tekmeči Rimljanov in Vlahov v Panoniji in v Nóriku — Slovenci v Alpah do Brente in Rena — Slovenci na vseh rimskih kamenih in pri vseh grških in rimskih povestnikih — evo ti podkladnega načela Davorinovega! Evo ti pak zajedno ideje našega Kollárja! — A dobro je bilo vsekakor, da je kdo pri nas jel proučevati našo národno minulost, naš nekdanji in sedanji položaj proti národom, ki nam stojé za hrbtom in na tilniku. Takó smo vsaj začeli premišljati, odkod smo prišli, dokod smo bili nekdanj razširjeni in kje stojimo danes. Davorin je bil tiste trdne vere o naši prešlosti kakor Valentin Vodnik, ki je zapel: »Od prvega tukaj stanuje moj rod; če vé kdo za druž'ga, naj reče, odkod!« A znano je, da trdna vera časih več vzmore nego globoka učenost. Miklošič s svojo hladnokrvno bistrournostjo in s svojo diplomatiško zapetostjo ni nikdar na pol toliko vnemal duhov za slovansko jezikoznanstvo in starinoslovje, kakor jih je Kollár in tudi naš Davorin, le-tá s svojimi navdušenimi in zgovornimi razpravami v »Novicah«. —

Sedaj pa mi čitatelj dovôli oskromen predlog, ki mi je že dlje časa na srci! Davorinovi spisi ležé raztreseni po vseh listih in krajih kakor udje basenskega Absirta. Ali bi ne bil čas, da se Trstenjakovo književno blagó, vsaj kar ga je znanstvenega, zbere in izdá? — Menda bi se dalo to storiti takó-le: Vsi članki in vse, razprave naj se poiščejo iz »Novic«, »Matičnih« knjig, »Zor«, »Vestnikov«, »Kresov«, naj se po naslovih denó v prosti azbučni red — in naj se natisnejo

neizpremenjeni, brez dodatkov in opombic, razven odkod so vzeti in iz katerega leta so. To dá dva, tri debele zvezke. Jaz trdim, dasi vseh razprav ne bi hotel podpisati, da bi to delo ne bilo brez koristi: koliko národnega blagá zlate vrednosti tičí v njih, koliko zdravih idej, dasi časih nedostatno podprtih! Naši kritiki naj si brusijo zobé ob teh člankih; čimbolj si jih bodo brusili, tem bolje po nas! Ali vstajenja, veselega vuzma terjajo od nas Trstenjakovi spisi in napor! Národna čast in národna dolžnost sta tudi nekaj. Torej Davorinu ljubav za ljubav, žrtvo za žrtvo, bot za bot! In kdo izdaj Trstenjakova dela? — Kdo drugi nego »Matica«! Zakaj da dobička ne bode založniku, o tem ni treba šele vprašati pri učenih rečéh. Slovenski čitatelji, premislite si moj predlog, a člani pisateljskega društva, pomozite s peresom in nasvetom! —

V družbinskem oziru so si bili Caf, Miklošič, Trstenjak in Raić, vsi sosedni rojaki, iz kraja močno podobni: vsi so bili preprosti in so prinesli v svet s seboj nepokvarjenost slovensko; šele družba je vsakemu pozneje vtisnila svoj posebni pečat. Caf je bil izmed vseh imenovanih najmečji in najnežnejši, a vsi ostali so bili precèj grčavi. Miklošiča je opililo bivanje v žlahtni poljski rodbini v Gradci; kar mu je še nedostajalo oglaje, dodal mu jo je Dunaj. Še dijaka so mladega Frančiška učitelji mariborski zvali »neopiljen dijamant«, kar sem zvedel iz Trstenjakovih ust. Raić je bil vselej »buršikozen« in »korenjaški« v govorjenji in vedenji, vsaj dokler sem ga poznal kot svojega učitelja, a Trstenjak se je izmed vseh najbolj olikal v vedenji. Sosebno na Ptuji se je ogladil v »finega abbéja« z vsemi dobrimi svojstvi te besede brez napačnostij, katere navadno spajamo z izrazom »abbé«. Bil je jako okreten, olikan, duhovit, pa preprost, odkrit in brez nobene hlimbe — pristen nepopačen Slovenec do cela. Zakaj to je po Trstenjakovem mnenji obči značaj Slovencev: blag, odkrit, pošten, večinoma vesel, dosti ognjen, precèj mehak, a premalo dosleden, često lahkomiseln, predobrodušen, a premalo praktičen, precèj neokreten, pa vse premalo napreden in premalo vztrajen in energijski. Pri Trstenjaku si, dokler je bil pri moči, nahajal samó dobra svojstva slovenska; ko je podlegel starosti, podlegel je tudi nje slabostim. Bil je nenavadno marljiv, neobično moder in oprezen, jako podjeten in vztrajen, vender pa tudi točen in popolnoma zanesljiv v vsakem oziru. Vedel je dobro za slabosti Slovencev, a se jih je znal tudi izvrstno izogibati. Zató pa je bil v нравstvenem oziru tudi strog proti svojim rojakom.

Brez dvojbe je stal Davorin Trstenjak na vrhunci izobrazbe svojega časa. V vseh posvetnih in stanovskih, takisto v učenih stvaréh je bil dobro poučen razven v nekih znanostih; slab je bil namreč v prirodozlovji in v modroslovji. Za prirodo sploh in nje nauke ni imel dosti čustva; takisto mu je bilo modroslovje zoperno. Tudi matematika ni bila njegova ljubljanka; pravil mi je dosti, koliko preglavice so mu delale imenovane znanosti v Gradci. Sicer pa je naš Davorin družil v sebi vso izobraženost, kolikor je bila sploh Slovencu tedaj pristopna. Po nji se je med Nemci odlikoval prav takó lahko kakor med Lahi in kakor se je odlikoval med Slovenci in med drugimi Slovani. Davorin je, da ostanem pri slovenski izobrazbi, v sebi nosil obé nje obliki: takó zvano »panonsko« in takó imenovano »nóriško« obrazbo. »Panonska« izobrazba obseza ves štajerski slovenski del med Muro, Pohorjem in Dravinjo; »nóriška« pa preseza vso ostalo Slovenijo. Zakaj dasi smo Slovenci samó jedno in isto pleme slovansko, z istim občim slovenskim jezikom — kdor to tají, našega národa in jezika ne pozná! — kateri jezik pa seza še danes mnogo dalje nego óni, katerega v ozkem pomenu jemljó za »slovenski« ali »slovinski« — vender se ločimo med sabo, in to po različnosti izobrazeb; te razlike seveda v novejšem času močno ginejo zaradi rastoče obče národne zavednosti. Ti znaki raznih, in to dveh izobrazeb, so neutajni; jezik naš jih rezko prikazuje v svojih podnarečjih, katera niso prvotna, nego siloma vnesena v prej obči in čisto jednaki naš jezik. To različnost sem nekoliko spoznal sam, porojen sicer v Šent Pavlu v gorenji savinjski dolini, a vzrasel in vzgojen na spodnji Polskavi, kjer se mejašita obe izobrazbi, nekoliko pa me je naš Davorin opozoril nanje. V panonske izobrazbe krog spadajo Podravje, nad Mariborom počenši do hrvaške meje, Slovenske gorice, potem ves svet med Muro, Dravo, Pohorjem, Dravinjo in Hálozami, tedaj tudi še Ptujsko polje med Mariborom, Slov. Bistrico in Ptujem. Pri Polskavah, gorenji in spodnji, je nekdaž — še za moje mladosti — nehavala celjska »kresija« in se pričenjala mariborska. Ali dosti važnejša za slovensko izobrazbo na Štajerskem je bila ločitev štajerskih Slovencev po biskupijah, katerih jedna, graška ali sekovska, je obsezala ravno prej opredeljeni kos slovenskega ozemlja; druga pa, labodska, katere sedež je bil v Šent Andraši v labodski dolini na Koroškem, obsezala je ves ostali del štajerskih Slovencev. V poslednjem delu Štirskega je vladala »nóriška« izobrazba, katere znaki se vidijo še danes v mnogih laških in nemških besedah, primešanih jeziku našemu. Laški vplivi so bili na slovenski Štajer zaneseni po mnogoštevilnih laških ali pollaščenih du-

hovnikov, katerih dandanes na Štajerskem celó več ni, katerih pa je bilo pred davnimi časi tem več, ker je oglejski patrijarhat sezal, kar mi je Davorin večkrat razlagal, do naše Drave. Nemški vplivi so prihajali na slovenski Štajer najbolj po nemških svečenikih s Koroškega. Sčasoma sta laški in nemški vpliv pri nas v labodski vladikovini prevladala slovenskemu življu, in ta bi bil gotovo utonil, da ni čas privêdel semkaj drugih duhovnikov: kranjskih in domačih štajersko-slovenskih. Največja zasluga, da se je ohranil slovenski živelj na Štajerskem, gré mnogim kranjskim svečenikom, ki so nekdam pastirjevali po Štajerji, tudi tu razširjali svojo domačo govorico in raztrošavali slovenskih knjig med ljudstvo. Ti kranjski duhovniki so na Štajerskem iz nova zanetili ogenj in kresove domačega, slovenskega življa. Zató vi, mladeniči, ki o počitkih prepotujete lepo našo domovino, le pridno si zapisujte kranjska imena duhovnikov, ki so služili v štajerskih župnijah; nahajate jih na grobnih spomenikih lepo število; to so častna imena móž, zaslužnih za našo štajersko slovenščino; ti nagrobni napisi so zajedno važni kažipotje naše izobrazbe! —

(Dalje prihodnjič.)

Kosa.

Kôso nekdo kleplje svojo,
Čuj, nekje tam sred vasí . . .
Ostro-rezko to klepánje
Skoz večérni zrak zvení.

Jutri rano pa bo trava
Pádala pod kôsoj toj,
In mej travoj rož brez broja
Cvet zgubilo bode svoj.

Slušam, slušam tó klepánje . . .
Bog vé, kaj da mi se zdí: —
Smrt je, ki tam kleplje kôso,
Da ž njoj mene pokosí.

A. Aškerc.

Davorin Trstenjak.

Doneski k njegovemu životopisu. Spisal dr. Janko Pajk.

(Dalje.)

 očim se nóriška izobrazba razlikuje po večji pripravnosti vsega domačega življenja, po otujeni noši, takó moški kakor ženski, po večji razkošnosti in nekakšni mehkobi, takisto po nekem otujenem duhu, ki veje iz govorjenega in pisanega jezika — naj se le primerijo »panonskega« pisatelja Šerfa pridige Slomškovim! — odlikuje panonsko izobrazbo preprostost, nepokvarjenost in takisto večja izvirnost v vsakem oziru. To pa prihaja še iz tretjega vzroka: od bolj postranske nekdanje leže panonskih Slovencev, ki so poleg tega, da so vzpričo svoje dotike z ogerskimi in hrvaškimi rojaki ostali ograjeni pred tujim, neslovanskim vplivom in imeli domače svoje duhovništvo, še stanovali bolj daleč od velike izobrazbene ceste, severojužne, spajajoče Dunaj z Adrijo, po kateri se od starodavnih časov prevaža kakor vse blagó takó vsa izobrazba novejših časov. Od severa je po »véliki cesti« dohajala med Slovence in še sedaj nekoliko, toda bolj po južni železnici, dohaja nemško-francosko-angleška, od juga pa grško-italska izobrazba k nam, a stranski potje do vélike ceste so v izobrazbenem oziru mnogo menj važni. Zató je panonske Slovence tudi njih zemsko leža očuvala v njih prvotnosti, katera prvotnost pa gine čimdalje bolj zaradi večjega občevanja. Davorin, panonski Slovenec, družil je v sebi nekovo prvotnost jezika in značaja, katera je vsemu njegovemu govorjenju in delovanju podajala izvirnost in krepkost; zajedno je kot natančen poznavalec »kranjščine« — takó panonski Slovenci še danes imenujejo govorico in izobrazbo noriških Slovencev, katere kličejo »Kranjce«, dasi so ti Štajerci — družil tudi vsa svojstva nóriške izobrazbe; natanko je poznal in tudi v svoji pisavi izražal obe izobrazbi. Zakaj tudi jezik in pisava tega možá kažeta zvedencu na prvi pogled, da v nji tekmujeta dva življa. Trstenjak dolgo časa ni maral za pismeni naš jezik, ki je prav za prav »kranjščina«; njemu se »ljubljanščina«, katera je predrila v naši pisavi, ni videla prava »slovenščina«; Davorin je iz početka bolj cenil »ilirščino« kot pismeni jezik tudi Slovencev; toda sila časa in potrebnost domačega, sosebnó pa skupnega slovenskega jezika, vrnila je i njemu »kranjščino«, katera mu tudi resnično prevladuje, dasi se panonščina še močno oglašá iz njegove pisave.

Ali panonska izobrazba Trstenjakova ni gledala samó iz njega spisov, ampak tudi iz vsega njegovega domačega življenja, katero je bilo močno preprosto in se je v tem razlikovalo od razkošnosti nekaterih, ali prav za prav večine njegovih nóriških vrstnikov. Da je Davorin družil tudi druge evropske odločilne izobrazbe, bilo je že povedano. —

Davorin je jako pomnjivo zasledoval povest naše izobrazbe. Nje sledov iskati in jih odkrivati, to je po njegovem mnenji vrhovna naloga povestniku. Bila je tudi Trstenjakova, in da jo je izvrševal, to je njegova prva zasluga, v kateri ga še ni prekosil nobeden njegov naslednik, dasi so nekateri napisali že mnogo in jako zaslužnega o tem. Priljubljeni predmetje njegovim povestniškim razpravam so bili: rimske ceste — rimske naselbine — obsegi biskupin — vplivi Ogleja in Solnograda na naše krajine — staroslovenske grmade in gomile — gradišča in stari gradovi — tiri starih trgovin — naseljevanja in preseljevanja slovenskih rodbin — ustanavljanje župnij in raznih oblastev — imena krajev, vasíj, posestev, ljudi. Iz kratka: Davorin je imel v mislih najširši pomen izobrazbe. Tolikega zanimanja za slovensko stari-noslovje ne najdete ne pri Miklošiči ne pri Cafu navzlic njiju jeziko-slovni temeljitosti.

Toda poleg tega, da se je bavil z znanstvom — njega naporov ni podpirala nijedna vlada niti živa duša; največ mu je prijatelj priskrbel knjigo iz knjižnice — bil je naš Davorin tudi vzgajatelj ljudstva, mladine in leposloven pisatelj. Naš Davorin, ki je sicer poznal pedagoške teorije, katerih se je naučil v Gradci, vzgajal je mladino največ po svojem bistrem razumu in zdravem čustvu, vodé, vzpodbujaje in popboljšujé, takisto pa karaje, kadar je trebalo; njega beseda je bila živa in je sezala do živega, predirala v srcé, genila globoko, a ranila nikdar; vedela je vselej varovati čast in rahlost mladeniškega duhá, dajaje duhovom zajedno leka in hrane. Na mariborski gimnaziji je Davorin poučeval v veronauku, v povestnici in slovenščini. Naš Davorin pa je v vzgoji dosegal še višje namene: hotel je svoje vzgojevalno delovanje razširiti tudi v bogoslovnico mariborsko, učé tam mladeniče povestnico cerkvenega stavbinstva in splošno cerkveno umetnost, duhovnikom gotovo jako potrebnega nauka. V resnici je že nekaj časa poučeval ta nauk, zdajci pa ga je zopet ustavil. Škoda, dvojna škoda za mariborsko vladikovino: z jedne strani, ker se je takó opustil ta potrební nauk, z druge, ker takó izvrstna moč, kakeršna je bila Trstenjakova, pri osrednji cerkvi mariborski ni dobila svojega mesta! Cafa, ki za bogoslovsko učenje ni imel poziva, pokušali so privezati na

bogoslovnico, ali Davorina, ki je bil kakor ustvarjen za to, potiskali so od nje!

Nejevoljen, razžaljen, pobit in globoko ranjen v srcé, obrnil je Davorin po bridkih izkušnjah hrbet gimnazijski službi in nehvaležnemu Mariboru, ki njemu ni imel prostorčka; s kakimi čustvi, to mi je razodel v žalnem pismu, poslanem mi leta 1861. na Dunaj. Vrnil se je med preprosto slovensko ljudstvo, katero je ljubil kakor mater svojo; tam je iskal novih močij in nove vzpodbuje, vender je dobil oboje šele po novih prevarah. Dotika našega preprostega ljudstva je najboljši lek za rodoljubno srcé. Naše ljudstvo je bistroumno in zajedno blagosrčno, dasi v vsem silno zaostalo, čemur se ni čuditi — med njim dobiva rodoljub vselej okrepila, kakeršnega je Anteju podajala dotika s materjo zemljo, kadar je podlegal nasprotniku.

Skoro otujen ljudstvu, katero je vender tolikanj ljubil, moral ga je Davorin iz nova proučevati — takó zeló nas raznarodi bivanje v mestih! Šent Jurij pod Rifnikom blizu Celja, kamor je iz prva prišel za župnika, bil je njegova prva in — naj še pristavim — bridka postaja; Pónikva, Martina Slomška rojstvena župnija, bila je njegova druga postaja, kjer je zopet dobil nekoliko prejšnjega zaupanja v samega sebe, toda šele Stari trg pri Slovenjem Gradci ga je naredil za popolnoma dogotovljenega cerkvenega dostojanstvenika. Jaz, kateremu je rad razkrival svoje križe, rekel bi: Šent Jurij je bil njegov »hades« ali »ad«, Pónikva njegove »vice«, a Stari trg hnjegov »elizij«; Davorin sam se je izražal vse bolj po domače, rekši o tem: V Šent Juriji sem »pastirjeval«, na Pónikvi sem »kmetoval«, a v Starem trgu sem bil šele »posestnik« in »gospod«! —

Najizdatnejša literarna delavnost Davorinova, dasi ni nikdar prestajala, spada v njegovo pónikvansko in starotrško dóbo; v Šent Juriji je še nekoliko omahoval med politiško in literarno delavnostjo. Ko je namreč leta 1866. ves zbehan in razburjen zaradi neljubih zmed s svojimi župljani pritekel v Kranj, da bi se tu poravnal sredi čilega kranjskega národa, imel sem kot njegov vsakdanji tovariš priliko, da sem se čudil njega ognjeni zgovornosti in budeči delavnosti. Skoro ni bilo dneva brez izleta v lepo kranjsko okolico h kakemu rodoljubu in brez navdušenega odgovora sredi kranjske duhovščine.

Na Pónikvi je Davorin osnoval »Zoro« in »Vestnik«. Trstenjak je takrat, kakor že prej ob cvetu »Novic«, obdelaval znanstveno in leposlovno polje zajedno. Živel je še v početni, dóbi našega slovstva — in koliko nas drugih ž njim! — ko je moral biti slovenski rodoljub vse in sezati za vsakeršno peró, sedaj za znanstveno, sedaj za lepo-

slovno, sedaj za časnikarsko, sedaj celó za »liro«, hoté ali nehoté, po milosti ali brez milosti boginje Minerve. V koliko srečnejšem položaji so naši književniki dandanes, ker si smejo omejevati literarno delavnost! Saj pa je v slovstvu prav takó kakor v gospodarstvu: »delitev dela« jedina vodi do uspehov. V Starem trgu je Davorin pisal zopet samó znanstvene članke, in to za »Kres«, ki je bil, kakor prej »Zora«, samó njegov stvor.

Davorin je obdelaval vse stranice naše književnosti: v mladeniški dôbi je zlagal pesmi, izmed katerih se jih je nekaj še ohranilo, n. pr. »Lipa, dišeče, preljubo drevó« in »Tam za goro zvezda sveti«; burnega leta 1848. je začel pisati v časnike, toda v tej stroki se ni odlikoval nikoli; učitelj mariborski je zlagal bajeslovne in jezikoslovne pozneje tudi povestniške spise; ob cvetu »Novic« in iz početka »Slovenskega Naroda« je pisal za ta dva časopisa tudi podlistke; za »Zoro« je sestavljal leposlovne članke, za »Vestnik« znanstvene, a za »Kres« skoro zgolj učene, povestniške spise. Pisal je leposlovne sestavke pod najčudnejšimi imeni; marsikateri spis je potekel iz njegovega neusahnega peresa pod tujim imenom, takó da bi se danes vsi njegovi člank ne dali več najti. Mnogo tega, sešebno humoristiškega, spisal je s podpisom »Vicko Dragan« in »Epicharmos«.

Davorinovo življenje je bilo vse posvečeno národu. Zató in takó je bil Davorin Trstenjak znamenit prikaz v povestnici slovenskega národa: z jedné strani je bil duhovnik v vzvišenem pomenu besede, pobožen in veren v duši, brez madeža in ukora, strogo čuvajoč dostojnost svojega stanú, visokega in za národ važnega, pa tudi brez najmanjše hlimbe, brez pretiranosti in brez óne napetosti in trpkosti, katero nahajamo dandanes pri zastopnikih tega stanú po Slovenskem takó pogostoma. Bil je, da se biblijski izrazim, duhovnik po volji Gospodovi, kakeršnega si mislimo Melhizedeka, moža kraljevske časti in zajedno duhovnika, domoljubnega možá, preprostega in čistega srcá. Zoperno mu je bilo vsako tercijalstvo, kateremu je vselej, kamor je prišel, povsod napovedal srdito vojsko. Cerkvenih opravil se je držal točno in kratko, dostojno in pobožno; takó je tudi župljane silil k točnosti, ako niso hoteli zamujati božjega opravila. Njegove propovedi so bile kratke in jedernate, praktične in v pravo vzpodbujo, brez grmenja in nepotrebnega patosa. Po Davorinovem nazoru góji cerkev med ljudstvom pravo krščansko vero in pravo krščansko npravstvo brez dolgega in nepotrebnega okoliševanja. Duhovski stan je bil Davorinu gospodski stan. Ves fanatizem, takó verski kakor politiški, bil mu je zoperń; politiško rogoviljenje se mu ni zdelo združno s »sutano«. Odtod ni težko ugeniti, na

katero stran bi se bil postavil ob denašnjem národnem razporu. Sploh je bil v javnih stvaréh jako zmeren, oprezen in moder. Sosebno, odkar je živel v Starem trgu, imel je na sebi nekaj aristokratskega. Kot duhovnik je povsod in v vsakem oziru gledal na mir in spravo; s politíškimi nasprotniki nikdar ni pretrgal občevanja; v volitve se poslednji čas nikoli ni vtikal; mandatov in častnih služeb, ne javnih ne zasebnih, ni lovil nikoli. Osebno samostojnost in slobodo je ljubil nad vse; zato so mu bila ozka mesta in njih zaprto življenje ostudna; zaradi samostojnosti in osebne slobode je rajši tičal v zakotnem Starem trgu, nego bi bil kot neslobodnjak zasedal častna mesta. Samostojnost in značajnost sta bila njegova najvišja vzora. Res, lep in zajedno koristen vzor! —

Z druge strani pa je Davorin družil vsa svojstva plemenitega človeka. Bil je moški in oblasten v vedenji, do cela mož v besedi kakor v dejanji; ni se spuščal v nič, čemur se ni čutil kos: dano besedo je izvrševal točno in popolnoma. Imel je tudi nekoliko preróškega duhá; mnoga njegova prerokovanja so se obistinila. Srcá je bil preblagega, pomagal je, kjer je mogel, s svetom in denarjem. V družbi je bil zgovoren, dokler je bil še telesno čvrst. Rad se je šalil, sosebno ženskam, katerih pa ni kàj iskal niti maral. Rad je občeval z znanci in hrepenel po izobraženi družbi. Poznal je dobro svet, in nikdo, ki je kdàj prišel predenj, ni mu ostal zakrit; vsakogar je pregledal do dnà duše, pa brez predsodkov. Jaz menim, da je tudi vsakdo, ki je količkaj imel opraviti ž njim, najsi za malo časa, odnesel čustvo, da je občeval z nenavadnim človekom. Radi so k njemu zahajali znanci in prijatelji, nekaj na posvete, nekaj na razne pogovore; mnogi v zabavo. V Starem trgu, kjer je živel »otio et musis«, ustanovil se je takó nekov »dvorec« slovenskih književnikov in národnih delavcev. Stari trg, sam na sebi takó neznaten, zaslul je za Davorinovega župnikovanja. Romantiška lega in okolica njegova: zala cerkvice Sv. Rozalije, sedaj župna cerkev, nad njo stara farna cerkev Sv. Pankrácija, stoječa na oblastnem hribu sredi nekdanjega gradú slovenjegraškega, čegar obzidje še kipí proti nebu, zeleno Póharje, nasproti gradu, čegar gorovja zapadno podnožje se strmoglavlja v mislinsko dolino, kamor je postavljeno mestece Slovenji Gradec, in bližnja, na pol starotrški župniji pripadajoča gora sv. Urše ali Plešivec, ki nosi na ponosnem temeni romarsko cerkev, bujni travniki in gozdi, vse v vednem zelenji — ta lepa okolica, pravi biser podgorske krajine slovenske, dobivala je svoj posebni čar od Trstenjakovega bivanja v nji. Kaj so kraji, kaj krajine,

ako jim človeško bivališče, sosebo pa bivališče odličnih ljudi, ne daje pomena? —

V tem rajskem kotičku slovenske zemlje je pomišljal naš imenitni narodnjak o usodi ne samó malega slovenskega, nego tudi vsega slovanskega národa; tukaj so se razvijale njegove misli ne samó o tega národa minulosti, nego še bolj o njega bodočnosti; tu je svoja poslednja leta prebil mož ponosne nraí in častite osebnosti, mož, čegar sodbo so čislali Slovenci blizu in daleko. Trstenjakova beseda, dasi ni bil poslanec niti višji dostojanstvenik, izdala je več nego vsakega drugega »prvaka« njegove dóbe; dobro je vedel slovenski svet, da to, kar pravi on, poteka iz bistrega uma, iz trdnega prepričanja, iz nesebičnega srčá, iz čiste, rodoljubne duše. In to veljavo Davorinu nista dajala ne denar ne strah, ne mitra niti vladikovinstvo; izvirala in prihajala je jedino iz njegovega značaja, čistega kot zlató, vzvišenega nad vse sumnje. In na takih značajih sloni spoštovanje kakor vse javno življenje národovo!

(Konec prihodnjíč.)

Sèn.

Minulo noč sem zopet sanjal,
Dehtèl je zunaj lipov cvet ...
Pokožno na mrtvaškem odru
V nevzdramnih sanjah spal sem bled,
Prišli so znanci in prijatli,
Solznó jim bilo je okó;
In vsi ihteč so me kropili,
A tebe vender ni biló.
In nesli so me v kraj pokojni,
Kjer ni trpljenja, ni solzá;
Bridkó solzeč me vsi spremljali,
A ti ostala si domá.

Sladkó sem ležal v tihem grobu ...
Pozabljen trpki zemski boj.
A čuj, nekdó prihaja k meni ...
Zakaj mi motiš tu pokoj?
Poklekne na gomilo mojo,
Razlega z nje se jok in stok:
»Življenje bil je duše moje,
Zakaj si vzel ga, mili Bog!« ...
In ti si vender prišla k meni! ...
Minil je težke sanje čar;
Dehtèl je lipov cvet skoz okno,
Smijal se v izbo solnčni žar.

† Jos. Freuensfeld.

Davorin Trstenjak.

Doneski k njegovemu životopisu. Spisal dr. Janko Pajk.

(Dalje.)

II. Davorina Trstenjaka svojeročni životopis.¹⁾

Narodil sem se dné 8. septembra leta 1817. v vasi Královcih, župnije Sv. Jurija na Ščavnici. Prvo šolo sem pohajal pri župi, učé se krščanskega nauka in slovnice, t. j. nemške, po nemško. Leta 1828. sem prišel v nemško mestno šolo rádgonsko, kjer pa sem skóro prekosil Nemce, kar se tiče znanja nemškega jezika. Jeseni leta 1829. sem prišel v tretji razred [nemške šole] v Maribor, a leta 1830. v [tamošnjo] gimnazijo. Kot retor [petorazrednik] sem začel slovenski pesnikovati. Poučeval sem domá v slovenščini [in to] nekatere uradnike in svojega profesorja Puffa. Bil sem jedini dijak, ki je umel »Kranjsko Zhbelizo«. Jeseni leta 1836. sem prišel na univerzo graško, ponovivši svoja znanstva mariborska s Stankom Vrazom, Miklošičem in Cafom, oklenivši se prijateljski Vraza. Ta me je navajal na pesnikovanje; pesnikoval sem iz početka slovenski, potem ilirski, spisal dramo v treh dejanjih, katero pa so mi zaplenili c. kr. dačarji v Brežicah, in sem nekoliko poezij objavil v »Danici ilirski«. Leta 1837. in 1838. sem bil pomočnik uredniku »Grazer Zeitung« in lista »Der Aufmerksame«. Tako sem vtihotapljal prigodne pesmi na čast visokim osebam: nadvojvodi Ivanu, namestniku Wickenburgu, deželnemu poglavarju Attems, Njega Veličanstvu cesarju Ferdinandu i. dr. v list »Der Aufmerksame«, pozneje v »Stirijo«. Sosebno sem se trudil za vzprejem češko-ilirskega pravopisa namesto dajničice in bohoričice. V letih 1837., 1838. in 1839. sem bil plodovit pesnik; moja omara hrani še mnogo take šare. Nekoliko teh proizvodov je prevel rajni moj prijatelj in tovariš M. Vehovar na nemški jezik ter jih objavil v listih »Der Aufmerksame«, »Styria«, »Carniolia« in »Croatia«, večinoma s pristavkom: »Iz slovenskega ali ilirskega [izvirnika] Davorinovega.« Baron Wendt, nemški pesnik, tedaj živeč v Gradci, prevel je nekatere za časopis »Ost u. West«, ki je izhajal v Pragi.

¹⁾ Ta životopis je spisal pokojnik na mojo prošnjo. Izvirnik je nemški in obseza štiri strani in folio. Spisan je na Pónikvi dné 2. febr. 1876. leta, torej obseza samó 59 let Trstenjakovega življenja. Kar stoji v oklepih [], to je moj dodatek, oziroma popravek.

Pisec,

V Gradci sem pomagal izdelati Kömmovo knjigo »Bukve porodništva«. O počitkih sem nabiral národne pesmi, med šolskim letom sem največ tičal v knjižnicah, nabiraje tvarino za slovansko povestnico in bajeslovje. Spisal sem za »Steierm. Zeitschrift« sestavek [s podpisom] D. T. »O duševnem in pesniškem življenji Slavenov štajerskih«, katerega pa je cenzura zadržavala dolga štiri leta, dokler ni bil natisnjen leta 1844., ako se ne motim. V Gradci sem zasnoval slovensko čitalno društvo, katero pa je policija zatrla; to mi je povzročilo mnogo gmotne škode in mi nakopalo policijsko naziranje. V tem društvu sta se izobrazila pesnik Ivan Trnski in rodoljub dr. Lavrič. Leta 1839. jeseni sem prišel v Zagreb, učil se tam fizike [osmega razreda], seznanivši se z dr. Gajem, z bratoma Mažuraničema, s pesnikom Vukotinovičem, s slovničarjem Babukičem, z dramatikom dr. Demetrom in z drugimi. Pisal sem [istotam] za hrvaško gledališče, prevajaje prizoroma ali po dejanjih, samó da je bilo kaj predstavljati. V svojem stanovanji sem dijakom predaval estetiko, seznanjaje jih z boljšimi nemškimi klasiki, in zlagal sem pesmi.

Leta 1840. sem stopil v bogoslovnico graško in ustanovil slovensko knjižnico. Tovariše sem poučeval v slovenski slovnici in pisal v »Zoro dalmatinsko«, da ne bi kaj zvedeli moji predstojniki. Boril sem se za uvedbo gajice na Dalmatinskem, in to pod imenom »Vlastelin Kralovski« in »Davorin«. »Zora dalmatinska« je tudi prinesla nekaj mojih pesmij in prozajski spis »O vzgajanji«. V tisti dóbi sem tudi spisal molitveno knjigo »Mesec Marije«. Kot bogoslovec sem čital mnogo rimskih in grških klasikov ter se seznanil z angleško in špansko literaturo. O počitkih sem delal za narodno stvar, kolikor mi tega ni branila policija.

Leta 1844. meseca septembra sem prvič nastopil dušno pastirstvo v Slivnici blizu Maribora. Ker je bil Caf nastanjen v Framu, učil sem se ž njim primerjajočega jezikoznanstva. Leta 1846. sem prišel v Ljutomer, leta 1847. v Hajdin, a februarja meseca leta 1848. na Ptuj za kapelana. Kot takšen nisem mnogo delal zase; pastirstvo mi je jemalo ves čas. Leta 1848. sem se prelevil v politiškega pisatelja, pišoč za národno stvar v »Slovenijo«, »Südslav. Zeitung«, za »Union«, za Zanggovo iz početka federalistiško »Presse«, in bil duša javnemu gibanju na slovenskem Štajerskem. Maja meseca leta 1850. sem prišel v Maribor k slovenski fari za kapelana in tistega leta na gimnazijo, kjer sem učil veronauk, slovenščino, zemljepis in povestnico do pomladi leta 1861. Leta 1852. sem začel sodelovati pri »Novicah« in sem to nadaljeval dvajset let, pišoč bajeslovne, starinoslovne, jezi-

koslovne in povestniške članke, pošiljaje politiške dopise s Štajerskega, pišoč kratkočasnice (pod imenom »Vicko Dragan«, »Vitomar«), novele (»Slovenski Leander«, pod znamenjem §). Poleg tega sem sodeloval pri »Slov. Bčeli«, »Slov. Glasniku«, »Besedniku« (pišoč bajeslovne reči, kratkočasnice, povesti, med temi jedno »Kelmorajm«), pri dr. Razlaga »Zori« (pesem »Umetnik« v ilirskem jeziku), pri »Koledarčku« (noveleto »Slikar«), pri »Drobtinica«, »Zlatem veku«, (»Salavar stolna cerkev Metodova«). V programu mariborske gimnazije sem objavil ob nje stoletnici spis »O božanstvih ognja«, imenik znamenitih nekdanih mariborskih gimnazijcev, slovenski proslov. Vsake vakance sem ob svojih troških potoval po deželah starega Norika in Panonije, snemaje običaje in slike z rimljanskih kamenov. Sušca meseca leta 1861. sem prišel za župnika v Šent Jurij [ob južni železnici]. Sodeloval sem [takrat] pri letopisu [»Matice Slovenske«]. (spisujoč bajeslovne in povestniške spise) in pri ostalih slovenskih listih. Pisal sem za politiški časopis »Ost u. West«, za »Politik«, »Slovenski Narod«, pri katerem sem bil nekaj časa nastavljen za humorista (Σπιντζουροζ). Pri celjski čitalnici sem bil delaven podpredsednik; zložil sem več pesmij za dr. Ipavca, kateri jih je uglasbil, in tudi opero »Lada«, katera je še sedaj v rokah dr. Benjamina Ipavca, dalje melodramo za Vodnikovo slavnost, povest »Ljudevit kralj [vojvoda] horvatski« za »Vodnikov album«. Jeseni leta 1868. sem prišel na Pónikvo [blizu Šent Jurija ob južni železnici], kjer sem spisal več sestavkov za »Letopise«, ustanovil »Zoro« in »Vestnik«, pisal povesti pod svojim imenom, pa tudi pod imenom »Theodor Winkler«, »D. T.« in Bog zná, s kakšnimi imeni še.

Od decembra meseca leta 1876. [krivo] do januarja leta 1868. [to je pomota, namesto 1866. do 1867.] sem živel z vami v Kranji kot župnik na dopustu, dopisujoč Einspielerjevemu »Slovincu«, pišoč kratkočasne povestice pod imenom »Dalibor« in sem zložil veselo igro: »Kako je Vrbovčan svojo ženo poboljšal«, natisnjeno v »Letopisu«.

Na Pónikvi sem spisal tri razprave o jeziku starih Venetov, katerih tretja še ni natisnjena. —

Prijatelj, ne spominjam se več vseh proizvodov svojega duhá. Kar sem storil kot svečenik, vé Bog, kar kot učitelj, veste tudi vi. O moji politiški delavnosti in o mojem trudu, povzdigniti národno življenje, bode se lože razpravljalo po moji smrti. Ker se letos bliža štirideseta obletnica mojega pisateljjevanja, govórite o meni najboljše kot slovenskem pisatelji.

[Tu se čita opombica o nekdanjem učenci Trstenjakovem, živečem v Bukovini, ki je njemu na slavo spisal članek v nekem bukovinskem listu. Potem stoje te-le opazke:]

Plus non possum scribere, laboro corpore et spiritu. Vale et fave amico sincerissimo

2. februarja 1867 [krivo, nam. 1876]. Terstenjak.

Sedaj pa vas vprašam, kaj namerjate s tem [životopisom]? — Moji nečimernosti se ne morete laskati, ker menim, da nikoli nisem bil nečimern. Ako me ne opišete objektivno in istinito, ne doseževa pohvale ne vi ne jaz; ako me hočete mlademu zarodu postaviti za vzgled, to bi še imelo nekaj zmisla. Vi veste, da delam z velikimi trudi telesnimi, da si na kvaro svojemu zdravju pridobivam prostega časa za delo, utrgujem si najpotrebnejših stvari, da si nabavljam književnih pomočkov, da sem samouk, ki se moram boriti za svoje izobražanje. Ko bi živel v ugodnejšem razmerji, gotovo bi prekosil marsikaterega glasovitega učenjaka; takó pa zvem v svoji samotni vasi dosti-krat šele pozno o najnavadnejših preiskavah. Nastopil sem v taki dóbi kot rodoljub, ko jih je bilo še malo; niti šola niti družba, niti vzgoja niti književnost me niso izobrazile, nego božja milost, in zató sodelujem, da ne bi živel zaman. Za svoje trude doslej nisem prejel nikake zahvale, za zvesto duhovsko delovanje srednjo faro, za znanstveno delavnost malo priznanja. Kot rodoljub pri nobeni naših strank ne uživam iskrene ljubezni, ker nisem pretiran in ker se ne prikupujem nobeni stranki, niti se ne udeležujem njih strastij. Jaz sem na svetu — ali skoro bi bil začel hvaliti samega sebe! Oj, slabost človeška! Parce mihi Domine! ¹⁾ —

(Konec prihodnjič.)

¹⁾ Takó slove Trstenjakov svojeročni životopis. V njega dopolnek naj se primeri životopis, katerega je spisal *Andrej Pekonja*, izdal *Anton Trstenjak* v Ljubljani leta 1887., sosebno kar se tiče književnega delovanja Davorinovega.

Solze ni.

Ro z nebá vročina žgè,
Da pod njim življenje mrè,
Prirosí dežèk hladán,
Góro oživí in plan.

Bolečine žar pekoč
Žgè srcé mi dan in noč,
Njega pa ne porosí
Solza iz mojih očíj . . .

Lojz.

Davorin Trstenjak.

Doneski k njegovemu životopisu. Spisal dr. Janko Pajk.

(Konec.)

III. Uredniška soba.

Ponatisek Trstenjakovega rokopisa.¹⁾

Dragi brate! Poroguješ se mi, da sem šel med urednike časopisov, in rad bi vedel, kakšen je moj »redactions-bureau«. Poslušaj! Moja soba je štirinajst stopinj dolga, deset široka, dva sežnja visoka in ima pol peči z razpokanimi pečnicami, katere pa si znam sam zamazati. Stene sem dal letos pobeliti; na njih visi ura, ki nikdar ne gré, dve diplomi, iz katerih gostje lahko vidijo, da pripadam učenjakom, potrebni »Lares et Penates«. Vrh tega so v sobi raztrgana sofa, na kateri počivam od uredniških skrbij, dve mizi, jedna za kosilo, druga za knjige, dve omari za arhiv, zakaj znano ti je, da nisem samó »uredništvo«, nego tudi »uradništvo«. Za pomagača imam grbasto bablje, ki mi hodi na pošto po pisma sodelavcev mojega časopisa; ti so sicer pridni Slovenci, ali tudi imajo slovensko národno krepost — lenobo. To bablje mi zajedno pita gos, katere pa mi ni kje poklonil kazališki igralec, da bi ga debelo pohvalil zaradi izvrstne igre, tudi ne književnik, da bi milo sodil o njega umotvoru, nego sam sem si jo kupil, pa tudi ne ob zaslužku uredniškem, temveč z delom, ki ga še imam zraven uredništva — s kmetovanjem. K meni ne zahajajo umetniki ali mecení slovenskega slovstva; blatijo mi tla jedino preproste kmetijske noge; torej, dragi moj, nimam ónega komforta kakor drugi uredniki slovenskih časnikov, skrivni in očiti, nì sagov razpetih po tleh; moja soba ni večja nego kabinet »redaktora en chef« slavnih »Novic«; samó ta razlika vlada med nama, da je urednik »Novic« lastnik svoje hiše, a moja ni moja lastnina, temveč imam v nji le preužitek, dokler je božja volja. Okno ima moj uredniški kabinet samó jedno, in še to je golo; solnce zakrivam s svojim prtičem, kadar mi sije skozi okno, kar pa je sedaj redko. Pod tlomi časih zaropoče miška; tudi iz peči zapoje čuri-muri, gospod gril, in takó med gosjim in griljim koncertom pišem za svoj časnik in prebiram prineske svojih sodelavcev, katere naj pomnoži Oče nebeški! Glej, takó daleč smo

¹⁾ Ta spis mi je bil očito poslan s Ponikve (leta 1874.); podajam ga tukaj prvič z neznatnimi pravopisnimi izpremembami.

napredovali v slovenskem slovstvu, da se je na kmetih v okolici, ki se ji pravi »mačja žalost«, moralo poiskati uredništvo en chef takega časnika, ki je namenjen znanosti in umetnosti! V beli Ljubljani, ¹⁾ ki bi bila, da ni ženskega spola, lahko poglavitno mesto in središče vseh devetih modric, niso še spoznali potrebe lepoznavskega časnika; tam so narodnjaki preveč aristokratje in se ne spuščajo v podjetja, ki ne nesó mastnih procentov. V Mariboru so za dobro spoznali ustanoviti glasila za političke stranke, katerih je Slovencem treba kakor koruzi vran. Celje je le kraj za kislo zelje, Gorica je laška tetica, Celovec pa itak dela čez svoje moči; v Kranji črnem ni veliko simpatij za slovensko slovstvo, v Novem Mestu so še vedno stari duhovi, Ribnica bi še bila, ali njena inteligencija je malokdaj domá, temveč potuje po svetu ali pa se preseli v Ljubljano; v pisani Loki je pisan svet, v Kamniku se več čisla materija nego duh, v Tržiči bolj žebli nego peresa. Kam bi torej šel urednik slovenskega lista, ako ne v »mačjo žalost«? — Menda v Ptuj? — Tam je še vse polno tujcev. Ali v Ričetvaroš? — Tam pa ni potrebnega miru za duševna dela. V Brežice? — Tam bi me mamil pruski duh. V Mrhovec? — Ta mi je, najsi nisem udobenega ne liberalnega ne konservativnega društva, preradikalen, in utegnil bi biti tudi nevaren moji eksistenciji, ker tam kraljuje najhujši »furor teutonicus«. V drugih krajih, ki slovó v domoljubji, pa ne najdem vsakdanjega kruha; zakaj vedeti moraš, dragi prijatelj moj, da sem doslej še zmerom naplačaval in doplačaval svojo slovstveno delavnost in da bi si lahko, ako bi bil bolj realistiški, že s tem denarjem, kar sem ga potrosil za slovensko slovstvo, kupil lepo hišo v Ljubljani ali pa bi bil »verwaltungs-rath« pri železniški družbi, imel svoj malin na Dravi ali vinograde kakor naši kanoniki ali pa hranilničnih bukvic veliko število kakor kapelani. Vender ne misli, dragi moj, da tožim zaradi tega; vesel sem, da bodem imel za Božič pečeno gos, nota bene, ako mi je prej kakšen rojak ne ukrade, zakaj Slovenci so, kakor lahko čitaš v organu naših konservativcev, res zelo »konservativni« ali po Božidarovem »uzdržniki« in radi »uzdržavajo« ne samó svojega nego tudi tuje blágo. — Glej, sedaj sem ti popisal vse svoje uredniške okolnosti; vabim te samó še, da bi bil moj sodelavec. Piši svoje »mémoires«, saj si že dosti izkusil v življenji; ali ne piši mi ničesar o bučelarstvu; te vrste spisov prepuščaj mariborskim profesorjem latinskih šol; tudi mi ne pošiljaj takih spisov, kakeršne prinašajo programi slovenskih — sit venia verbo! — gimnazij, temveč piši rajši o

¹⁾ D. T. dosledno piše ne „Ljubljana“, ampak „Lublana“, izvaja je to imé ne od stebila „ljub-“, nego od „lub-“; prim. Lubno in lubanja = lobanja. Pis.

Homerjevi bradi, odkod so v Troji dobavljali elektron, kdo je sez dal prvi v Rožempahu pri Lubljani ono znano hišo, v kateri se kuha kava za ljubljanske mlade in stare tete; piši zgodovino slovenskih programov od ónega, ki se je sklepal v Mariboru v gostilnici »zum Erzherzog Johann« N. 7., do ónega, ki se je skrpal v tesnem salonu ljubljanskega poštenega čevljarja in cehmeštra! Piši dalje metamorfoze slovenskih prvakov, usodo raznih slovenskih lepoznanjskih listov, najnovejšega neizimši, ker tudi njega čaka usoda vsega človeškega; popisuj muhe slovenskih pisateljev od abecedne vojske do vojaškega lista »Sokolovega«! Pojdi večkrat v Lubljano in presočaj napredek slovenske Talije, čudi se našim La Rochem, Anschützem, Löwom in Wenzelnom Scholzem! Samó Darwinovih sistem se ne loti, rajši mi pošiljaj članke o življenji govnačev, o jajcih kukavičnih, o jazbečevi masti! Tudi modroznanski nauki niso za slovenski publikum; kaj mu pomaga Fichtejev »Ich« in »Nicht-Ich«? — Njemu je ljubše, ako mu ni treba napenjati možganov. Naš publikum je do cela praktičen, realističen; zató, hvala Bogú, nikdar ne dobimo slovenskega Kanta. Tudi ga ni treba, saj za Slovence misli — Nemec! — Glej, brate, končati moram, ker imam razven uredniških skrbí tudi skrbí v hlevu: ravno se pripravlja »Breza« za svojo »otroško posteljo«! — Da si mi zdrav! Ves tvoj Epicharmos. —

Slovó bi vzel.

Časih še poleže
V prsih mi vihar,
V dušo mojo seže
Blage sreče žar.

Srce to zahvalno,
Tákrat mi vzkípí;
In okó mi kalno
Zopet vzplameí.

Tákrat bi zavrínil,
Svet bi ves objel,
K sebi ga pritisnil
In — slovó bi vzel.

Dravinjski.

